

KATEHEZA - DJELO DUHA I U DUHU SVETOM

RATKO PERIĆ
Biskupski ordinarijat
Biskupa Čule bb
BiH - 88000 Mostar

Predavanje na znanstvenom skupu
Primljeno 12. 2. 1998.
UDK 268:231.3

Sažetak

Autor, objasnivši pojmove, obrađuje temeljnu Kristovu katehezu o Duhu Svetom, izloženu apostolima na Posljednjoj večeri, prema Evanđelju svetog Ivana i drugim evanđeoskim tekstovima. Zatim predstavlja neke konkretne kateheze, u vezi s Duhom Božjim, nekih Kristovih učenika: Petar u susretu s Kornelijem, Ivan o Duhu istine, Pavao o zalogu i prvinama Duha, đakon Stjepan o otporu Duhu Svetome. U zaključku navodi se da je Duh uvijek nazočan u svijetu, samo ovisi o nama koliko želimo uhvatiti njegov glas na našim duhovnim prijateljima.

Ključne riječi: kateheza, Duh Sveti, Novi zavjet, Isus, Stjepan, Petar, Pavao, Ivan

Duše Sveti, svemožni Gospodine i nevidljivi Životvorče, dođi sa sve četiri strane svijeta i nadahni nas svojim božanskim darom: umove prosvijetli, volje nam učvrsti, duše nam oduševi za sebe. Ne dopusti da nam u životu nedostaje Tvoje djelatne nazočnosti i snage kako bismo mogli upoznati svoju nemoć i stalno osjećati Tvoju pomoć. Napose Te molimo da se ne oglušujemo o Tvoja svakodnevna nadahnuća i da nikada ne sagriješimo protiv Tebe ni najmanjim otporom svoje volje u vršenju Božje volje.

Prije dvadeset i pet godina, u lipnju 1973., dopade me predavanje na Katehetskom tečaju u Dubrovniku: *Osoba katehete*. Kad prošle godine primih temu o katehezi za ovogodišnju Katehetsku zimsku školu, vratih se četvrt stoljeća unatrag i pogledah onaj sastavak, koji je negdje i objelodanjen.¹ I ne bih očima svojim vjerovao: u vezi s osobom vjeroučitelja nisam nijednom jedinom riječju spomenuo Duha, Duha Svetoga, Duha Božjega. Kao da sam se okladio da bih mogao sastaviti predavanje o Isusovu učenju i katehezi njegovih učenika ne osvrćući se na Duhovo svjetlo koje obasjava umove i srca ljudska. Pitam se danas: U čemu je uspjeh vjeroučitelja bez Božjega Duha? I što je to kateheza koja nije utemeljena na Duhu? Tijelo bez duše! Obična

mješina! Stoga, počevši od samoga naslova, sada neće biti nijedne stranice, možda ni odlomka, a da se neće isticati osoba i snaga Duha Očeva i Isusova. Ne samo zato što je Papa posvetio Duhu Svetome ovu 1998. godinu, pripravnu za Veliki jubilej 2000., nego zato što je nemoguće govoriti o ovoj temi i uopće o kršćanskoj vjeri i katehezi bez Duha.²

POJMOVI

Dva su pojma pred nama u proučavanju zadanog nam naslova: *kateheza* i *Duh Sveti*, a *djelo* je veza između jednoga i drugoga. Riječ od koje dolazi kateheza, kateheta, katekizam, katehizirati nalazi se na više mjesta u Novome zavjetu. Sv. Luka piše u četvrtom retku svog Evanđelja: "pošto sam sve od početka pomno ispitao, naumih i ja tebi, vrli Teofile, sve po redu napisati, da se osvjedočiš o pouzdanosti svega u čemu si poučen (*katechéthes*: Lk 1,4). Ugledni Ži-

- 1 U čemu je uspjeh vjeroučitelja?, u: *Obnovljeni život*, 4/1976., str. 320-333.
- 2 Apostolska pobudnica "Catechesi tradendae" Njegovog Svetosti pape Ivana Pavla II. biskupima, svećenicima i vjernicima cijele Crkve o vjerskoj pouci u naše vrijeme, Nadbiskupski duhovni stol - Glas Koncila, Zagreb 1994., br. 72. Vidi također BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, 2. izd., KS, Zagreb 1992., br. 76.

dov Apolon, Aleksandrinac, kome neki pripisuju Poslanicu Hebrejima, "bijaše upućen (*katecheménos*: Dj 18, 25) u Put Gospodnji". Jakov u Jeruzalemu govori Pavlu misionaru kako su čuli (*katechéthesan*: Dj 21,21) da Pavao upućuje na otpad od Mojsija. Slično i u 24. retku (*katechéntai*). U Poslanici Rimljanima (2,18) Pavao govori općenito Židovu da je poučen (*katechoûmenos*) u Zakonu. Govoreći o daru različitih jezika, Apostol naroda kaže da mu je "draže u Crkvi reći pet riječi svojom pameću, da i druge poučim (*katehésō*: 1 Kor 14,19), negoli deset tisuća riječi drugim jezikom". I konačno isti Pavao (*Gal* 6,6) preporučuje: "Koji se uči (*katechoûmenos*) Riječi, neka sva dobra dijeli sa svojim učiteljem (*katechoûnti*)."³ Izvorno ili korijenom riječ dolazi od *katà écho*: jeka prema, jeka niz, odjekivanje, jeka sa suprotne strane,⁴ ili dojavljivanje, kao što je dojavljeno Jakovu u Jeruzalemu o Pavlovu "otpadu" od Mojsijeva zakona. Kao kad u kakvoj kotlini vikneš iz svega glasa neko ime, pa ti iz doline odjekne, ponovi se tvoj glas. Tome dosljedno, kad učitelj nešto govori, utuvljuje u glavu đacima u razredu, i to nađe jeke u mozgu i u srcu učenika, odnosno kad vjerska jeka pođe prema učeniku i odjek od učenika koji je to svjesno zapamtio i zna ti ponoviti i u životu provoditi, to zovemo katehezom, vjeronaučnom jedinicom, vjerskom poukom ili sustavnim naukom.

Drugi je pojam Duh Sveti, pojam koji se nalazi na gotovo svakoj stranici Svetoga pisma, Duh kao učitelj koji daje, šalje, nadahnjuje Riječ. I ta Riječ jekne u našim dušama i odjekne u suznoj dolini svijeta. Onim zvukom i glasom kako je Duh izrekao, a mi primili, tako nam se i jeka čuje. S pravom se pitamo čuje li se dostatno taj glas ili jeka Duhova u nama i u svijetu. Ako se ne čuje, razlog je samo u nama.

Kako se mi osobno odnosimo prema osobi Duha Svetoga? Iako Duh i danas neprestano lebdi pred našim očima kao što je lebдио nad vodama u stvaranju, u početku svijeta, pitanje je koliko mi držimo do njega. Neka nam posluži ovaj primjer. Vjeronaučno smo svi valjano krizmani, primili

pečat dara Duha Svetoga, od mudrosti do straha Božjega. I to u dobi kada smo bili pri uporabi pameti i pamćenja. Mnoge su od vas katehistica zavjetovane. Sad usporedite: malo će ih biti između vas koje ne znaju datum svoga zavjetovanja, i privremenog i doživotnog, a neka dignu ruke koje znaju datum primanja sakramenta svete krizme! Mi obično ne pamtimo ni godinu, kamoli dan krizme. A krizma je iznad zavjetovanja barem onoliko koliko je Isusov sakrament iznad Crkvena sakramentalna ili blagoslovinne, kao što je i najsvečanije zavjetovanje. Kad ponekad, slučajno, na krizmama upitam datum krizme koju kumu, samo što ne padne u komu! Ne bih rekao da smo Duha Svetoga posve zapostavili, ali nismo ga uvijek ni pretpostavili nečemu drugome, možda čak ni sporednome. Zašto? Kad govorimo o Isusu iz Betlehema, iz Nazareta, o Isusu s jeruzalemske Kalvarije, uvijek imamo vrlo jasnu predodžbu o njemu, pogotovo ako nam se odvrće kakav film u glavi. Možemo čak i Oca nebeskoga nekako predočiti, poput zemaljskih očeva, onih plemenitih, punih dobrote i ljubavi. A o Duhu nemamo odgovarajuće predodžbe, ni slike, ni vizije, ni ukazanja. Lahor, šum, vjetar, nešto nevidljivo i nedodirljivo, a djelatno: *ruah, spiritus, pneuma, dah, vjetar*. Blijeda je i ona uobičajena slika goluba. Duh nam je jednostavno sjetilima nepristupačan, a u njemu živimo, mičemo se i jesmo. Eto paradoksa!

Da vidimo nekoliko autentičnih i uspješnih kateheza o samome Duhu.⁵

I. TEMELJNA ISUSOVA KATEHEZA O DUHU

Navest ćemo i prokomentirati nekoliko Isusovih točaka kojima je poučavao učenike o ulozi i snazi Duha u životu i svijetu.

3 Inače cio Matejev prikaz Isusova djela nazvan je "evanđeljem katehete", a Markov prikaz "evanđeljem katekumena". *Catechesi tradendae*, br. 11.

4 *Kateheza*, u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb 1979., str. 326.

5 Kao glavno pomagalo i poticaj za razmišljanje poslužila mi je egzegeza bibličara W. Barclaya o pojedinim knjigama Novoga zavjeta u *The Daily Study Bible*, 2. izdanje, za Evanđelja Edinbourgh 1972., a za ostale novozavjetne knjige, 1976.

- *Ako me ljubite, zapovijedi ćete moje čuvati. I ja ću moliti Oca, i dat će vam drugog Branitelja, da bude s vama zauvijek: Duha istine, koga svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje. Vi ga poznajete jer će biti s Vama i jer prebiva u vama (Iv 14, 15-17).*

1) *Duh je vrhunski dar kao božanska Osoba.* Isus nam kaže da se Duh može izmoliti. On će sam moliti Oca koji će nam "dati" (zato dar!) svoga Duha. Ako Isus moli, onda je to znak božanskoga bontona i pristupa Ocu s obzirom na najuzvišeniji Božji dar. Ako nešto moraš moliti, onda je to dar, a nije tvoje pravo. Mi ne možemo imati dašak, a kamoli osobu Duha ako to ne izmolimo od Oca i Sina. Da je Duh doista dar, jedinstven dar, dar u božanskoj Osobi, pokazuje nam Isus u drugoj zgodu, opet isključivo u okviru molitve, u Evandjelju sv. Luke: "Ako dakle vi, iako zli, znate dobrim darima darivati djecu svoju, koliko li će više Otac s neba obdariti Duhom Svetim one koji ga zaištu!" (Lk 11, 13). Eto paralele: kao što zemaljski otac ili mati iz ljubavi daju svome djetetu nešto kao osobit dar i vrednotu, tako i Otac nebeski daje kao najveći osobni dar svojoj zemaljskoj djeci - Duha Svetoga. Drugim riječima, nemojmo misliti da je taj božanski dar nekakva stvar, nego je to dar u tom smislu kao kad kažemo da je dijete roditeljima najveći dar! Kateheza koja ne počinje najprije s molitvom Ocu, a onda ne počiva na osobi Duha Svetoga, može biti zvučna izražaja, ali neće biti vrsna sadržaja.

2) *Duh je Branitelj.* Isus nas također poučava da je Duh Sveti drugi Branitelj. Prvi je Branitelj sam Isus. A Duh je drugi po redu. Branitelj znači zagovornik, advokat, odvjetnik, pomoćnik. Zamisli na poncijevskom sudu one goleme gomile međunarodnih i domaćih tužitelja i svjedoka protiv jednoga vojnog zapovjednika ili skupine okrivljenika. A kad dvojica vještih branitelja uzmu u unakrsnu vatru njihova svjedočanstva, uklješte ih u neistini i dovedu ih do prave istine, u duši se obraduješ zbog pobjede istine. Ako su takvi zemaljski branitelji, advokati, kakav je tek branitelj Duh Sveti koji kao "Gospodar i Životvorac"

savršeno poznaje sve naše životne događaje u detalje, sve naše misli i primisli, sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti. On nas brani ovdje na zemlji, osobito pred svijetom koji Duha istine "ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje". A bit će naš advokat i na Sudnjem danu.

3) *Duh prebiva u nama.* Prebiva i možda spava, ako ga mi ne probudimo, ne zavezemo i s njime ne surađujemo. On nam se ne može načuditi koliko ga ignoriramo i ne obraćamo mu se ni u najvećim nevoljama. A on nam prosvjetljuje inteligenciju, potkrjepljuje volju, umnaža vjeru, podržava nas u životu. Duh je u našem duhu našao svoje prebivalište, on je u nama nazočan i djelatan. Isus nam upravo to posvjescuje.

- *A Duh Sveti, poučava Isus svoje učenike, koga će Otac poslati u moje ime, naučit će vas sve i podsjetit će vas na sve što vam rekoh (Iv 14, 26).*

4) *Duh nas poučava.* Ako se pred njim otvorimo, on nam otvara prozore srca i vidike pameti. Tko ne uči, nikad ništa ne nauči. Kažemo li da nemamo više što naučiti, mi smo natražni. Kateheta koji misli da može iz godine u godinu samo odverglati naučeno gradivo, taj nema pojma o Duhu i njegovu pronicanju Božjih dubina. I tu nam treba osoban i osobit Poučavatelj. Bolestan čovjek ide k najvršnjem liječniku. Tko je propao na popravni tražit će najboljeg instruktora da iskoristi posljednju šansu i ne ponavlja razred. Evo, nema boljeg učitelja od Duha Svetoga. Njega nije nitko nikada ni stigao ni prestigao, a svakoga će poučiti i više nego što pita, ako ga zamoli.

5) *Duh nam doziva u pamet...* Duh će nas podsjećati na sve ono što je Isus naučavao. Hajde, možda ćemo moći ponoviti neku Isusovu rečenicu ili parabolu, ali joj nećemo proniknuti duhovnoga smisla bez pomoći Duha. Kad nas zahvati neka suluda ideja ili strast, i prisjetimo se neke Isusove opomene, koja nam ne da mira, i ne učinimo što smo naumili, to treba pripisati Duhu Božjemu. Kad nam proriče da će nas svijet, koji ne vidi i ne pozna Duha, voditi od lokalnog do međunarodnog suda, Isus poručuje: "Kad vas budu vodili na izručenje, ne brinite se unaprijed što ćete govoriti,

nego govorite što vam bude dano u onaj čas. Ta niste vi koji govorite, nego Duh Sveti” (Mk 13,11). Ovo je zaista čestit nauk: Učenici, pokazujem vam vašu zadaću u njezinu krvavu izdanju. Ako se opredijelite za Boga, imat ćete Očeva i moga Duha. On će vas podsjećati što treba reći i učiniti. Ako ovu Isusovu zaboravimo, ne čudimo se ako zaglavimo.

- A kada dođe Branitelj koga ću vam ja poslati od Oca - Duh Istine, koji od Oca izlazi - on će svjedočiti za mene. I vi ćete svjedočiti jer ste od početka sa mnom (Iv 15,26-27).

6) *Duh svjedoči.* Kako bi to pokušao protumačiti jednom probuđenu osmoljetkašu ili gimnazijalcu? Slušaš neku pripovijest o caru Tiberiju i priču o njegovu suvremeniku Isusu Kristu. Iako su obje priče pozitivne, ipak cara ne smatraš Bogom, iako je on sam sebe smatrao “božanstvom”, a Isusa smatraš pravim Bogom od pravoga Boga kao što se i on sam smatrao jednim s Ocem. U to nas uvjerava, za to nam svjedoči Duh Sveti. Duh nas potiče, savjetuje i nadahnjuje za taj čin prihvaćanja. Tko mi svjedoči, njemu vjerujem. Duh je Sveti konzultor, psiholog, pedagog, svjedok, jamčitelj.

On nas ujedno čini svjedocima Isusovim: I vi ćete svjedočiti. Svjedok je onaj koji je nešto doživio, bio na mjestu događaja, zna prikazati i kadar je na svakom sudu iznijeti što je osobno vidio, čuo i iskustio. Svjedočanstvo niče iz ovoga unutrašnjeg uvjerenja i spremnosti pred drugima jamčiti. To nam uvjerenje i snagu daje Duh Sveti.

- Primite Duha Svetoga. Kojima otpustite grijeha, otpuštaju im se: kojima zadržite, zadržani su im (Iv 20, 22-23).

7) *Duh nam oprašta, osim u jednom slučaju.* Isus poučava učenike da će oni biti tumači Božjeg oprostjenja ljudima. Kad vide i uvjere se da pred njima stoji ponizno i pokajničko srce, udijelit će oprostjenje. A kad vide da je grešnik i dalje bahat, nepokajan, zatvoren u svoju mržnju, osvetu, bludnost i zabludu, onda će ga otpustiti bez odrješenja. U takvu slučaju sam Duh ne oprašta, jer dotični griješi točno protiv Duha koji traži raskajanost. “Tko sagriješi

protiv Duha, krivac je grijeha... I tko god rekne riječ na Sina čovječjega, oprostit će mu se. Ali tko pohuli protiv Duha Svetoga, neće mu se oprostiti” (Lk 12, 10). Marko evanđelist naglašava da za takva čovjeka “nema oprostjenja do vijeka: krivac je grijeha vječnoga” (3,28), a Matej apostol još podrobnije: da mu se neće oprostiti “ni na ovom svijetu ni u budućem” (12,32). Bogohulstvo se ne sastoji u tome što netko nešto rekne protiv Duha, nego “u činu kojim čovjek odbija spasenje što mu ga Bog nudi po Duhu Svetomu koji djeluje snagom žrtve križa”⁶.

8) *Duha treba moliti i čekati.* Vrijeme je jedan od najvećih darova Božjih, koje je Gospodin rezervirao za pojedine osobe i događaje. Iz budućnosti ništa nam ne kazuje. Treba hodati, koračati tračnicama godina, stupnjevito, do punine vremena. Duh Sveti ima svoje vrijeme koje treba poštovati. Poštovao ga je i Isus. Najavljivao Duha Branitelja, pripremao svoje učenike na doček Duhove milosne ere. - *Ovako je pisano: ‘Krist će trpjeti i, treći dan, ustati od mrtvih, i u njegovo će se Ime propovijedati obraćenje i otpuštenje grijeha po svim narodima, počevši od Jeruzalema.’ Vi ste tome svjedoci. I, evo, ja šaljem na vas Obećanja Oca svojega. Ostanite zato u gradu dok se ne obučete u Silu odozgor (Lk 24, 45-49).*

Tražio je od njih neka se ne udaljuju iz Jeruzalema, neka ostanu u gornjoj sobi posljednje večere, neka im to bude okupljalište. Napuste li zajednicu, razletjet će se ko leptirići, i osobno izgubiti. Svi su ga poslušali, i ostali mu zahvalni, osim jednoga koji je mislio da je pametniji od Isusa. On se udaljio iz zajednice, otišao daleko, predaleko. Ostali, iako su se u vrijeme Isusove muke i Kalvarije bili sablaznili, razbježali, a neki i podobro pokleknuli i obrukali, ipak su ostali okupljeni u zajednici, s Marijom Majkom Isusovom. U mo-

6 IVAN PAVAO II., Enciklika *Dominum et Vivificantem - Gospodina i životvorca*, od 18. svibnja 1986., hrv. prijevod, KS, Dokumenti 87, Zagreb 1987., br. 46.

litvi, u čekanju, u osluškivanju jeke s visine. Čekali su da se odjenu snagom s neba. Teku dani i tjedni, a ništa se ne pomalja. Već su apostoli pomalo kao na iglama. Gospa ih smiruje. Kad pedeseti dan nakon uskrsnuća nadvi se Sila odozgor, Duh Sveti, i to na osjetljiv način, poput šuma, vjetra, ognjenih jezika. Duh postaje tjelesno provjerljiv. Veličanstvena parada božanskoga Duha: oči vide baklje u obliku jezika, uši čuju neke šumove, pa onda silan vjetar zahuktao. Usta govore tuđim jezicima. Apostoli se pretvorili u uho, u oko. Sve usmjerili na Duha, na to čudo dotad neviđeno. Izlaze iz kuće. Više se ljuljaju nego izlaze. Kao opojeni. Pa neki se i pitahu i podrugivahu: "Slatkog su se vina ponapili" (*Dj* 2,13). A nisu. Napili su se idejnoga Božjeg plana. I Petar uze riječ na glavnome trgu pred nepreglednim mnoštvom. I probesjedi starinskim aramejskim, naglaskom i narječjem svoje pokojne babe Rahabe. Svi ga čuju, svi ga razumiju. A tu Parti, Međani, Elamljani, Mezopotamci, Judejci, Kapadočani, Medijci, Sirijci, Babilonci, Etiopljani, Cirenci, Rimljani, šesnaest naroda svijeta sastalo se u Jeruzalemu. I svi prate što Petar zbori i svi razumiju i svi se dive, čude i načudit se ne mogu. Jer, istina, Petrov je glas, ali je shvaćanje Božje. To je uloga Duha: razumijevanje, shvaćanje, *kopćanje*. *Kužiš?* Eto kad u Duhu čekaš, to dočekaš. To je uloga Duha Svetoga! Taj isti Očev i Isusov Duh i dalje šumi svijetom. Po svojim zakonima i vezama. Evo kako:

Poznato nam je svima da je ovaj svijet pun zvukova, glasova, emitiranih poruka koje se prenose na svim jezicima na tisuće i stotine tisuća satelitskih sprava i kanala, radijskih i televizijskih. Sve je to u eteru, sve je ovdje u ovoj prostoriji. Živi kaos. Ali mi to ne čujemo ako ne otvorimo prijamnik, ako ne nagodimo kazaljku na točan val i kanal. I hvatamo. Ovaj je svijet Božji svijet, ovo je svijet Božjega Duha, njegova zvuka, riječi, poruke i sadržaja. Od *Postanka* do *Otkrivenja*. I sad je samo pitanje za nas katehete i katehistice: otvaramo li prijammike svoga duha da te Duhove poruke i zvukove pohvatamo, čujemo, pratimo, pamtimmo i ostvarimo. Pogledajmo neke primjere

kako su neki Isusovi učenici hvatali te božanske veze i držali kateheze:

II. KATEHEZE ISUSOVIH UČENIKA

1) Stjepanova kateheza

Djela nam *apostolska* donose primjernu svjedočku i svetačku katehezu koja se razvila u Jeruzalemu na trgu koju godinu poslije Isusova uzlaska na nebo i silaska Duha Svetoga. S jedne strane Stjepan, đakon, koji je zadužen i za služenje i za propovijedanje, a i jedno i drugo za svjedočenje. A s druge strane tvrdoglava sinagoga Slobodnjaka, Cirenaca, Aleksandrinaca, Cilicijanaca i Azijata. Stjepan naizgled sam samcat, a njih sila pogolema. Ali vidjet ćemo da Stjepan nije sam. On osluškuje Duhove zvukove. Navio kazaljku na pravu postaju. Zametnuo raspravu o Isusu pretkazanom, mučenom, umrlom i uskrsnom. Dokazuje li, dokazuje. I uvjerava naveliko one koji su otvoreni. A tko se ne želi uvjeriti, ne možeš ga nikakvim dokazom razglaviti. On doduše logičnim mozgom shvaća, ali slobodnim srcem ne prihvaća. Sveti pisac kaže da "ne mogoše odoljeti mudrosti i Duhu kojim govoraše" mladi đakon (*Dj* 6,10). Ne mogoše odoljeti, ali smisliše način kako mu doskočiti. Ako se nećeš uvjeriti našim razlozima, hoćeš pendrecima. Pendrek je redovito u ruci onoga tko ne posjeduje istinu. Ista metoda u rukama nasilnika i onda, i sada, i vazda. Odvuku Stjepana u Vijeće, podjare narod, starješine i pismoznance, namjeste mu lažne svjedoke. A oni koji su sjedili u Vijeću upriješe pogled u Stjepana te opaziše - lice mu kao u anđela. Njega Duh ne napušta, nego ga vodi do vrhunskog preobražaja i svjedočanstva. Sve kao u Isusa na Taboru. Domalo će biti kao u Isusa na Kalvariji.

Zaodjeven u Silu odozgor, opremljen snagom Obećanoga, u svom je izlaganju Stjepan zašao u daleku svetu povijest spasenja, od Abrahama, preko Mojsija do Krista, katehizirajući svoje uznemirene slušatelje. Ali kao što nisu koristili razumski razlozi, tako im ne koriste ni svetopisamski prizivi. Ne preostaje mu drugo nego direktno, ubojito, pa neka se ili osvijeste ili osve-

te. "Tvrđovrati i neobrezanih srdaca i ušiju, vi se uvijek opirete Duhu Svetomu: kako oci vaši, tako i vi! Kojega od proroka ne progoniše oci vaši? I pobiše one koji pretkazaše dolazak Pravednika čiji ste vi sada izdajice i ubojice, vi koji po anđeoskim uredbama primiste Zakon, ali ga ne uščuvaste" (Dj 7,51-53). Kroz sve to vrijeme prati ga i krijepi Duh Božji, za kojega on glasno svjedoči. Dapače ukazuje mu se cijelo Presveto Trojstvo: Otac, Sin koji mu stoji zdesna i Duh Sveti. A kakva je jeka i reakcija katehizirana? Oni, bundžije protiv Duha, zatisnuše čepovima uši da ne čuju Stjepanovu bogohvalu koju oni u svojoj izopačenosti nazivaju "bogohulom". A Stjepan, prije nego ga povelika hrpa drvlja i kamenja zatrpa, izreče još dvije svetačke Isusove: Gospodine Isuse, primi moj duh, i, Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh! (Dj 7,6). Učeništvo i mučeništvo do savršenstva. U riječima i djelima. Pokraj te gomile svjetine i kamenja stajao je mladi Savao, revnitelj Zakona i protivnik Isusova djela sa dna kace. I on uskiptio bijesom protiv Stjepana koji uživo ponazočuje golgotškog Isusa. Možda se, ipak, ta Stjepanova mučenička kateheza najdublje zasjekla u svijest baš tome Savlu koji je čuvao Stjepanove đakonske haljine i koji je pristao da se Stjepan kamenuje. I kakvo čudo ako je taj isti oholi Savao, kad se kasnije snagom istoga Duha prometnuo u poniznog Pavla, tražio okrajke Stjepanove haljine kao moćne relikvije da ih podijeli mladim đakonima po Miletu i Efezu! Ako se kateheza obavlja u Duhu i s Duhom, nužno se njezinim učinkom postaje Isusovim učeništvom.

2) Petrova kateheza

Nasuprot toj katehezi, koja je mučenički slavno završila po Stjepana, imamo na drugoj strani divan primjer jednoga rimskog stotnika, Kornelija, i apostolskoga prvaka Petra koji će ga katehizirati i tako prvoga poganina uvesti u kršćanstvo.

Na jednoj je strani Kornelije, u Cezareji, viši časnik rimske vojske, bogobožazan, molitelj, djelitelj i kapom i šakom, duša od čovjeka. Ali nema punine Duha, iako mu se

već upalila svječica Duha. Bog ga je uslišio i dao mu do znanja da pošalje po Petra da primi puninu Duha Svetoga. To jest puninu koju Kornelije može primiti.

Na drugoj strani, u Jopi ili Jafi, Šimun Petar koji se moli Bogu, ima viđenje s onim čistim i nečistim životinjama. Dokazuje anđelu da ne smije jesti nečista mesa prema Mojsijevim uredbama. U ukazanju mu se kaže da ne raspravlja s Bogom: što Bog očisti, to je čisto, i mirna Bosna! U to se "pojavi na vratima" tročlana delegacija Kornelijeva. Raspituju se za Petra i pripovjeda što se dogodilo u Jopi. Pozovu Petra da dođe u Kornelijevu kuću. Petar, i sam u međuvremenu katehiziran od Duha, ne časeći ni časa, poslušao i pođe u Cezareju. Dva dana hoda apostolskoga koračanja. Dočeka ga Kornelije na nogama na vratima sa suzama u očima. Izražava mu dobrodošlicu i zahvalnicu: Petre Šimune, dobro si učinio što si došao! Mogao si i ne doći, ne poslušati Duha, ali ti si ga poslušao i evo te: Dobro mi došao, i ponavljam sto puta, dobro si učinio što si došao! Petar potom otvori katehezu na Kornelijevoj teraci gdje se okupilo dosta ljudi, ponajviše poganskoga svijeta, jer Židovi nisu smjeli u pogansku kuću, osim onih koje je Petar poveo. Bila je to uzor-kateheza Novoga zavjeta sa svim bitnim elementima i porukama.

Prvo, *pravednik*. Petar tumači kako Bog nije pristran ni prema kome, nego je njemu mlio, ne koje god vjere bio, nego tko se Boga boji i čini pravdu.

Drugo, *poslanik*. Bog je poslao sinovima Izraelskim i svemu svijetu "mir po Isusu Kristu".

Treće, *pomazanik*. Još od vremena Ivana Krstitelja Bog je Isusa pomazao Duhom Svetim. Zato on i jest *Christus, Mesija, Pomazanik, Očekivani*.

Četvrto, *dobročinitelj*. Bog je Isusa opremio snagom da je prošao svijetom čineći dobro, osobito ozdravljajući sve kojima je zloduh ubrizgao svoj pakleni otrov. "Mi smo svjedoci svega što on učini u zemlji judejskoj i Jeruzalemu."

Peto, *ubijeni-uskršli*. Isusa su ti vraški zatrovani ljudi uhitili i ubili. Ali ga je Bog uskrisio treći dan iz groba. On se tjelesno

ukazivao - "ne svemu narodu, nego svjedocima od Boga predodređenima - nama koji smo s njime zajedno jeli i pili, pošto uskrsnu od mrtvih".

Šesto, *propovjednici i svjedoci*. Uskrsli je Isus apostolima naložio propovijedati i svjedočiti, što oni sustavno i čine.

Sedmo, *sudac*. Njega je Bog postavio za Suca živih i mrtvih.

Osmo, *oprostitelj grijeha*. Apostol kaže da za Isusa svjedoče svi proroci: tko u njega vjeruje, po njegovu imenu prima oprostjenje grijeha.

I gle sad: "Dok je Petar još govorio te riječi, siđe Duh Sveti na sve koji su slušali tu besjedu. A vjernici iz obrezanja, koji dođoše zajedno s Petrom, začudiše se što se i na pogane izlio dar Duha Svetoga" (*Dj* 10,44-45). Tko se Duhu pokorava i tko u Duhu katehizira, Duh izljuje svoje darove znanja i jakosti i na katehizanta i na katehizanda.

3) Pavlova kateheza o zalogu i prvinama

Uzimamo samo nešto iz Pavlove pneumatologije i doživljaja Duha.

Duhove smetnje. Pavao i njegovi sudrugovi Barnaba i Silvan, kojima se u Listri pridružio i mladi Timotej, pošli navješćivati Božju riječ, usmeno katehizirati, po unutrašnjosti Male Azije, tadašnje rimske provincije, današnje Turske. "Prođoše Frigiju i galacijski kraj, jer ih Sveti Duh spriječi propovijedati riječ u Aziji. Kada dođoše do Mizije, htjedoše u Bitiniju, ali im ne dopusti Duh Isusov. Onda prođoše Miziju i siđoše u Troadu" (*Dj* 16,6-8). Čovjek se čudom čudi, odnosno Pavao se najprije u čudu krsti: zar Frigija ili Bitinija ne čeka Evanđelje kao ozebao sunce? Je li uloga Svetoga Duha ili Duha Isusova u tome da onemogućuje ili da omogućuje propovijedanje Božje riječi? U kakvu mu je interesu da priječi širenje Riječi i ne dopušta naviještanje Isusove radosne poruke spasenja? Zar ne bi bilo normalnije da im Duh Sveti širom otvori dvokrilna vrata vjere i kateheze, a ne da im ovako u dva kratka retka odlučno prereče planirani pohod u Malu Aziju: u Efez, Smirnu, Pergam, Tijatiru, Sard, Filadelfiju,

Kolose, Laodiceju? Čak dva puta intervenira Duh Sveti da se ne navješćuje Riječ kad oni hoće, da se ne katehizira kako oni žele, da se ne dijele sakramenti kako su oni naumili, da se ne širi djelo Isusovo po njihovoj volji... Je li zadaća Duha da pomaže ili da odmaže? Slaže li se Duh Isusov s Isusom koji je naredio da se svi narodi učine učenicima njegovim? Kako ćeš ih poučiti i učiniti sljedbenicima ako im se ne propovijeda? Kako ćeš im propovijedati ako te Duh "ometa"? Pa ipak Pavlova je ekipa savršeno protumačila da su te konkretne smetnje na njihovu putu s Božjim znanjem, Božje djelo, po mjeri Duha. Kako im je Duh to dao do znanja, ne kažu nam ni Pavao ni Luka. Možda preko kakva proroka ili u kakvu noćnom viđenju? U nekoj prirodnoj nepogodi, u srušenim mostovima, u priči o hajducima, u bratoubilačkom ratu koji je bjesnio među tamošnjim plemenima? U bolesti koja je pratila Pavla, u njegovu trnu koji ga je neprestano podsjećao da je, unatoč svemu, samo obično bolehljivo stvorenje? U svakom slučaju Pavao i oni oko njega razumjeli su da im Isusov Duh ne dopušta da propovijedaju Isusovo djelo tada i tuda: nećeš ni lijevo u Frigiju ni desno u Bitiniju, nego direktno na Makedoniju! Duh Sveti bolje zna od apostola kada, gdje, kako, zašto i kome treba propovijedati i koga katehizirati. Doći će na red i frigijski gradovi. Njih je Duh rezervirao za apostola Ivana i njegova glasovita pisma Sedmerim Crkvama.

- Da se ne udaljujem od svoga Mostara. U tome glasovitom gradu, koji je godinama na stupcima svjetskih listova, više godina nema vjeronauka u nekim školama. Složile se neke nečasne okolnosti i ne daju ni časnoj u školu. Svi komentiramo da to ne dolazi od Svetoga Duha, nego od... umalo ne rekoh. Pišemo na razne strane, prosvjedujemo, kucamo na različita vrata i tražimo svoja prava i slobode. Mikrofonski vičemo iz katedrale Majke Crkve. Molimo se Duhu Svetome da digne ljudske zapreke i stalno govorimo: Duh će providjeti i naći vrijeme i čas da zovne vjeroučiteljice i vjeroučitelje, jer žetva je doista velika, a i poslenika, zahvaljujući Duhu, ima dobar broj. Molimo i

one dvije male mučenice-vjeroučenice koje pogiboše u katedrali 1994., Antoniju i Danijelu, da i one zagovaraju kod vječnog Zagovornika. I doista početkom ove školske godine, nakon četiri godine čekanja, popunjene su katehetama sve škole, osmogodišnje i srednje. Sada sudjeluju katehete iz triju sestrinskih zajednica, iz franjevačke zajednice, iz biskupijske zajednice, studenti s Teološkog instituta, u svemu petnaest vjeroučitelja. Ali da ima još nereda za koji mislimo da nije po Duhu Svetome, to ima, što jest, jest!

I stalno nam Duh dokazuje da naše misli nisu Božje misli i da Božji puti nisu naši puti (Iz 55,8).

Duhove prvine. Ali da se vratimo na jednu konkretnu Pavlovu katehezu, koja može biti korisna i nama i drugima, katehezu o *zalogu ili prvinama Duha Svetoga*. Samo sv. Pavao od svih novozavjetnih pisaca upotrebljava izraz zalog Duha (*arraboon tou pneumatosa*), i to tri puta, uvijek u istom smislu. Bog "nas i zapečati i u srca naša dade zalog - Duha" (2 Kor 1,22). Malo kasnije opet ponavlja: "A Bog koji nam dade zalog Duha, on nas za to sazda" (5,5). I konačno: "Opečaćeni Duhom obećanim, Svetim, koji je zalog naše baštine" (Ef 1,14). Što je to zalog? To je polog ili dio novca dan nekome za nešto s nakanom da se ostalo dadne u dogovoreno vrijeme. Taj polog ili zalog ili kapara uvijek je bila uobičajena pogodba među ljudima kao garancija izvršenja ugovora. Kupiš od nekoga njivu koja je procijenjena na 20.000 kuna. Čovjeku odmah dadneš dvije tisuće jamčevine - to je polog ili zalog, a ostalo do pola godine. Ovaj je polog uvijek uključen u završni obračun. Zalog je dakle dio konačne isplate.

Pavao apostol, kad govori o Duhu, koji nam je dan i kojega smo primili, uvijek nam ga predstavlja kao jamstvo, garanciju, predokus, unaprijedni dio, kojemu će se u vječnom životu dodati sva punina, konačno će nam se "isplatiti". U židovskom smislu Duh je shvaćen dvostruko: kao onaj koji je "govorio po prorocima", dakle djeluje *izvana*, i, drugo, kao onaj koji nas osposobljuje

da prepoznamo istinu, dakle djeluje *iznutra*. On je objavitelj i tumač istine. Tako Pavao, kad govori o Duhu kao zalogu, predokusu, misli na nesavršenu spoznaju koju sada imamo u odnosu na puninu spoznaje koju ćemo jednom u nebu posjedovati. Bog nam je danas otkrio nešto, a svu će nam puninu objaviti na svršetku. Djelić radosti osjećamo ovdje, a jednom ćemo u nebu uživati puninu radosti prema svojim sposobnostima i posudama. Mi danas gledamo kroza zrcalo, u zagonetki, kroz mutne naočale, a jednom ćemo Boga gledati licem u licu, kakav doista jest. Sada spoznajemo djelomično, a tada ćemo spoznati savršeno (usp. 1 Kor 13,12).

Sličnu ideju Apostol donosi na drugome mjestu kada veli da "sve stvorenje zajedno uzdiše i muči se u porođajnim bolima sve do sada. Ali ne samo ono! I mi, koji imamo *prvine* Duha, i mi u sebi uzdišemo, iščekujući posinstvo, otkupljenje svoga tijela" (Rim 8,22-23). Cijela se priroda nalazi u procesu rađanja, otkidanja od materine utrobe i težnje za samostojnim životom. Pa tako i mi, koji imamo "prvine Duha". Netko se doduše rodi iščašene ruke ili bez očiju, netko čak umre u rađanju. Ali nam je svima dosuđeno rađanje s uzdisajima. I nama koji smo s prvinama Duha. Mi smo otkupljeni krvlju Kristovom, ali kao završni svoj vlastiti čin imamo još dobro potegnuti u životu. Svatko od nas subjektivno sudjeluje u ponuđenu objektivnu Kristovu otkupljenju. Spasonosni je lijek već tu, ali hoću li ga ja kupiti i redovito uzimati, to je moja odluka i odgovornost. Prvine su rane smokve, rano grožđe, prvi zavjeti pred doživotne zavjete šest godina kasnije. Mi kršteni i krizmani već imamo te prvine ili prve plodine Duha, ali ni blizu u punini, u završnoj dozrelosti. Tu su tek zarudjeli plodovi, a ne zreli i rumeni. Mi izlazimo na kolokvije, a očekujemo glavni diplomski ispit. Eto taj kolokvij ili predispit jest zalog ili prvina Duha. A koliko će tko od nas imati toga zaloga, jamčevine, prvine Duha, to ovisi i o nama samima, o našoj raspoloživosti i čežnji za Duhom, o znoju i molitvi Duhu, o sudjelovanju u darovima Duha. Tako Pavao.

la Crkve, taj udara na najveće dobro Crkve, na Duhovu osobu, ulogu i snagu. "Onoliko netko ima Duha Svetoga koliko ljubi Kristovu Crkvu."⁸

ZAKLJUČAK

Kateheza koja nije promeditirana u Duhu Svetome, koja nije izmoljena od Duha Božjega, koja nije plod ili prvina Duha, može biti zvučna, lepršava i napirlitana, ali će u biti svojoj ostati "praporac što ječi ili cimbal što zveči" (1 Kor 13,1). Svaka kateheza i svaki kateheta koji se ne oslanja na Duha pokazat će se ledenim studencem, studencem raspucalim što vode držati ne može (usp. Jr 2,13).

Kad nam netko telefonira iz drugoga grada ili države, a vika je u prostoriji gdje se nalazi telefonska slušalica, onaj koji uzima telefon sklonit će se u kakvu pokrajnju ili gornju sobu da dobro čuje i razumije što mu se s druge strane žice kazuje. A Duh oduvijek govori svakoj duši preko žice koju je sam životvorno ugradio, šapuće ljubavno i ljubomorno, i njegov se zvuk ne želi nametati i nadmetati s glasovima ovoga svi-

jeta. On je najglasniji kad smo mi u najvećoj tišini. Stoga je nemoguće Duha Svetoga čuti i razumjeti u vrevi i halabuci ovoga svijeta, koja nam je inače prirasla ušima. A on tiho, poput lahora šumi, diše u naše uši i puše u slobodu duše naše. Ako su nam uši ispunjene svakovrsnim glasovima i glasinama ovoga svijeta, pogotovo suprotnima njegovoj ljubavi, male su šanse da razlučimo što nam Duh kazuje. I naša će kateheza biti jedna od emisija klepetuša na trgovima školske galame i varljive medijske reklame.

A ako je jednosatna ili jednogodišnja kateheza izvedena nalogom Crkve i ispunjena zalogom Duha Svetoga, razumjet će je naši učenici, pa čak i oni koji počinju razgovor: "Ta ni čuli nismo da ima Duh Sveti" (Dj 19,2). Stoga, poslušajmo Isusu: Tko ima uši, neka čuje što mu Duh poručuje!

biskupima, od 25. ožujka 1981. *A concilio constantinopolitano I*, br. 7, u: *Enchiridion Vaticanum 7*, br. 1185.

8 SV. AUGUSTIN, *In Ioannem tract.* 32,8: *PL* 35, 1646. Citirano u Koncilskom dekretu o odgoju i obrazovanju svećenika *Optatam totius*, br. 9.

4) Ivanova kateheza o Duhu istine

I u Evandjelju i u Otkrivenju sv. Ivan apostol prenosi Isusove riječi o Duhu Svetome. Vidjeli smo to iz Evandjelja, a dosta je otvoriti drugo i treće poglavlje *Otkrivenja* i pročitati kako uskrsli Gospodin svaki put u Pismima sedmerim Crkvama u Maloj Aziji završava ozbiljnom opomenom i porukom: "Tko ima uho, neka čuje što Duh poručuje Crkvama" (*Otk* Efezu: 2,7; Smirni: 2,11; Pergamu: 2,17; Tijatiri: 2,29; Sardu: 3,6; Filadelfiji: 3,13; Laodiceji: 2,22). Bog nam je dao uši, moć slušanja, uvjete da čujemo, i dao bi nam i Duha Svetoga kad bismo ga htjeli pozorno slušati.

Ali Ivan donosi i originalnih kateheza o Duhu Svetome u *I Iv* 4, 2-6:

- *Po ovom prepoznamo Duha Božjega: svaki duh koji ispovijeda da je Isus Krist došao u tijelu, od Boga je. A nijedan duh koji ne ispovijeda takva Isusa, nije od Boga.*

Dva su testa ili znaka po kojima se prepoznaje jesmo li Božji ili vražji:

Prvo, mi smo Božji ako priznamo da Isus jest Mesija, Pomazanik, Krist. Da je on središte ljudske povijesti, ispunjenje svih starozavjetnih obećanja, vrhunsko kraljevstvo Božje na zemlji. On nije došao samo da se žrtvuje na križu nego da s križa vlada cijelim svijetom; da, kad bude uzdignut sa zemlje, sve privuče k sebi.

Drugo, mi smo Božji ako priznamo da je Isus došao u tijelu, utjelovio se i rođen od žene, od Djevice Marije. Tko ne priznaje utjelovljenje Kristovo, taj ne priznaje ni otkupljenje, ni čovječstvo Isusovo, ni mogućnost sjedinjenja čovjeka i Boga, ni zajedništvo, ni spasenje po dobrim djelima koja činimo preko svoga tijela. Temeljna dogma i istina naše kršćanske vjere jest Isusovo čovječstvo, tjelesnost, ova zemaljska smrtna i ona uskrsna besmrtna, u kojoj prebiva sva punina božanstva. Tko to prizna, taj je od Duha Božjega.

- I treći dokaz: *Mi smo od Boga. Tko poznaje Boga, nas sluša, a tko nije od Boga, ne sluša nas. Po tom prepoznamo Duha istine i duha zablude (I Iv 4,3).* Čisto i bistro, bez dlake na jeziku i bez lažne skromnosti. Oni koji su poslušni konkretnim

apostolima, konkretnom Ivanu apostolu, sinu Zebedeja i Salome, dokazuju da su pravi vjernici u Boga objavitelja. Tko kaže da poznaje Boga, a ne sluša onoga koga je Bog poslao, Isusa, i one koje je Isus pozvao i poslao, apostole, i njihove nasljednike, konkretne biskupe u zajedništvu s Petrom i njegovim nasljednicima, taj nije od Boga kojega je Isus objavio ljudima. Isus je išao obrnutim dokazivanjem apostolima: "Tko vas sluša, mene sluša; tko vas prezire, mene prezire. A tko mene prezire, prezire onoga koji mene posla" (*Lk* 11,16). Po tom prepoznamo Duha istine i duha zablude. Tako apostol na drugom mjestu i listu upire prstom i pismom u konkretna čovjeka u Crkvi, nekoga Diotrefa, koji "hoće da bude prvi među njima, ne prima nas. Zato, ako dođem, spočitnut ću mu djela koja čini nasklapajući zlobne riječi o nama. Ni to mu nije dosta, nego ne prima braće, a onima koji bi to htjeli brani i izgoni ih iz Crkve" (*3 Iv* 9-10). Takvi su spremni odbaciti projekt Isusove Crkve, apostolstvo koje je on ustanovio, apostolsko nasljedstvo kojemu je on zajamčio svoju nazočnost "do svršetka svijeta" (*Mt* 28, 20), a još k tome kadri su izmišljati i razasijati privatne poruke svake ruke, promicati privatna ukazanja raznih boja, evo ga ovdje, evo ga ondje, organizirati privatne krizme s anonimnim privatnim krizmateljima, dijeliti privatnoga "duha", privatizirati Crkvu Božju, koju Krist "steče krvlju svojom" (*Dj* 20,28). Takvi će nastojati zavoditi za sobom i svojim katehezama i herezama cijele razrede i župe! Bilo je takvih i u Apostolovo doba, ima ih i danas, a bit će ih, valjda, do svršetka svijeta. Da se to uvidi, ne treba imati duha proročkoga, dosta je otvoriti zdrave oči i pogledati istini u oči! A istina je Božja u ovome: Duh je božanska osoba i snaga koja Crkvu Kristovu oblikuje, cjelovito izgrađuje, u njoj stane, u službama očituje, mistično oživljuje, u svemu nadahnjuje, stalno pomlađuje, svojim plodovima uresuje, neprestano ujedinijuje kao počelo njezina jedinstva i savršenstva.⁷ Tko radi na razjedinjenju Tije-

⁷ Usp. Koncilsku dogmatsku konstituciju *Lumen Gentium*, br. 4; Pismo IVANA PAVLA II. svim